

Gevaarvolle tocht van een gezin Grote Canadese Ganzen door de bebouwde kom van Haren

De familie Grote Canadese Ganzen op weg voor de Gereformeerde Kerk van Haren, 23 mei 2012. *Brood of Greater Canada Goose on their journey through the city of Haren* (foto: Guido Meeuwissen).

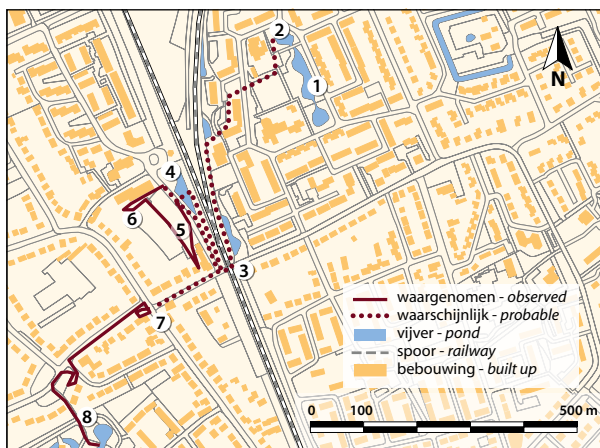
Jan B. Hulscher, Guido Meeuwissen en Eric Ebenau

Op 1 maart 2012 waren zes Grote Canadese Ganzen *Branta canadensis* met halsbanden aanwezig in een vijver aan de Ereprijsweg in Haren Gr. (figuur 1). Deze waren op 21 juni 2011 geringd in het Boeremapark te Haren, vijf halfwas kuikens en een volwassen mannetje uit één gezin van zeven. De moeder van dit gezin ontsnapte en bleef ongeringd. In 2010 en 2011 had op dezelfde plaats aan de Ereprijsweg een paartje ongeringde Grote Canadese Ganzen gebroed. Het nest lag in beide jaren op een eilandje midden in de vijver (nummer 1 in figuur 1). In 2010 waren er vier jongen, in 2011 zeven. In beide jaren bleef de familie een aantal weken bij de vijver aanwezig, waar de jongen onder de hoede van hun ouders graasden op het omringende gazon. Ondanks de potentiële gevaren van rijdende auto's, honden en katten, in de vijver vissende Blauwe Reigers *Ardea cinerea*, en de aandacht van talrijke schoolkinderen, buurtbewoners en fotografen, groeiden de jongen voorspoedig op. Dit duurde een aantal weken, totdat de familie van de ene dag op de andere was verdwenen. Zouden de ouders in beide jaren met hun nog niet-vliegvlugge jongen lopend van de nestplaats aan de Ereprijsweg naar het Boeremapark zijn verhuisd?

Van een buurtbewoonster wisten we dat zij in 2011 het paar aan de Ereprijsweg al enige dagen miste toen zij op 25 mei in het Boeremapark voor het eerst een paar Grote Canadese Ganzen met zeven jongen aantrof. Dit was het enige paar met jongen in het park. Zij nam daarom aan dat dit het paar van de Ereprijsweg betrof en dat de familie rond 20 mei op reis moet zijn gegaan. Het Boeremapark fungeert al vanaf minstens 1999 als belangrijke ruiplaats voor Grote Canadese Ganzen (med. A. van Klinken). Nestplaats en park liggen hembreed 800 m van elkaar en worden onder andere gescheiden door twee spoorbanen (figuur 1). Op 1 maart 2012 keerde hetzelfde paar terug naar de Ereprijsweg. We hoopten dat ze opnieuw zouden broeden en dat we ditmaal ge-
tuige konden zijn van een eventuele tocht van het gezin.

UITTOCHT IN 2012

Vanaf 1 maart 2012 werd het doen en laten van het paar vrijwel dagelijks gevolgd. Op 30 maart werd begonnen met broeden en op 28 april kwamen de eieren uit. Er waren zes

Figuur 1. Route afgelegd door de familie Grote Canadese Ganzen op 23 mei 2012. Cijfers verwijzen naar locaties genoemd in de tekst. *Route taken by a family of Greater Canada Geese with 26 days old chicks between two ponds in Haren on 23 May 2012. Numbers refer to localities mentioned in the text.*

jongen. Net als in de twee voorgaande jaren bleef de familie op het gazon bij de vijver. Alle zes jongen groeiden voorspoedig. Om de uittocht niet te missen werd vanaf 20 mei 's avonds en 's ochtends nagegaan of de familie nog aan de Ereprijsweg aanwezig was. Op 23 mei om 19:15 uur was dit nog het geval, maar de volgende ochtend om 8:50 uur was de familie weg. De uittocht was blijkbaar begonnen.

Het afzoeken van gazons en tuinen in de hele omgeving leverde geen ganzen op. Logisch, want het gezin bleek al om 8:35 uur bij een spoorwegovergang 200 m ten zuiden van het station te zijn gezien. De ganzen hadden op dat moment dus de drie sporen bij de overgang gepasseerd en bevonden zich op het zandpad naast de rails, maar konden niet verder door een veiligheidshek. Toen een trein langzaam naderde schrokken de ganzen en begonnen ze te rennen. Het gezin bleef gelukkig bij elkaar, maar liep zich klem in de hoek van het veiligheidshek bij de overgang (3 in figuur 1). Toen de waarnemer binnen vijf minuten bij de spoorwegovergang terugkeerde, nu in het bezit van een fototoestel, waren de ganzen verdwenen. Waarschijnlijk is het gezin aan de binnenzijde van het veiligheidshek richting station gegaan en heeft op de plaats waar het hek eindigt de stationsvijver kunnen bereiken en deze overgezwommen. Om 10:15 uur werden ze namelijk rustend op het gazon aan de westzijde van de vijver teruggevonden (nummer 4 in figuur 1).

Om 10:30 uur zette de familie zich opnieuw in beweging. Tussen de auto's doorlopend staken ze een parkeerplaats (4 in figuur 1) over, liepen zich vast in tuinen van aangrenzende woningen, gingen dezelfde weg terug en liepen zich weer vast, nu op de parkeerplaats van een kantoor (5 in figuur 1). Het was inmiddels 11:00 uur en in de volgende drie kwartier konden de ganzen niet worden gevolgd. Om 11:45 uur werd de familie 300 m verderop aangetroffen, midden op een druk

kruispunt met zes stilstaande auto's uit verschillende richtingen (7 in figuur 1). Met brood werden de ganzen op de veiligere stoep gelokt, waar de familie een kwartier bleef rusten. Daarna gingen ze weer verder, maar er leek onenigheid te bestaan tussen het mannetje en vrouwtje over de te nemen route. De familie liep wat heen en weer met afwisselend het mannetje en dan weer het vrouwtje voorop. Kort nadat tenslotte het mannetje weer de leiding nam liep het gezin zich vast aan het eind van een oprit van een huis en vervolgens nog eens in een heg. Uiteindelijk bereikten ze de Lokveeweg die naar het park voert. Maar toen zag het mannetje in de verte een hond aankomen, raakte in paniek en wilde omkeren. Gelukkig zag de baas van de hond het probleem en leidde hem een andere kant uit. Na het passeren van nog een vastgeketende blaffende hond ging het plotseling snel. Mogelijk drongen bekende geluiden uit het Boeremapark tot de vogels door. Rennend bereikten ze om 12:45 uur het park via het officiële toegangspad (8 in figuur 1). In het gras aan de waterkant bliezen ze uit, maar de ellende was nog niet voorbij. De in het park aanwezige ganzen, waaronder een ander paartje Grote Canadese Ganzen, zagen de nieuwkomers niet zitten. Ook een twaalfstal witte soepganzen kwam luid gakkend naderbij, maar het mannetje wist hen vakkundig te pareren. Pas om 13:15 ging de hele familie te water, waar de toegang naar het midden van de vijver eerst nog een tijdje door de agressieve soortgenoten werd belemmerd. Na een poosje lukte dit wel en zwom de familie met het vrouwtje voorop, de kuikens in een rij achter haar, en het mannetje helemaal achteraan. Uiteindelijk duurde de tocht de hele ochtend en werd naar schatting 1600 m afgelegd.

DISCUSSIE

Hoewel de ouders het traject naar het Boeremapark minstens eenmaal, maar waarschijnlijk al vaker hadden afgelegd, maakten het door waarnemingen vastgelegde deel van de route, van de stationsvijver naar het park, en de vele vergissingen waarbij de ganzen zich vastliepen, op het eerste gezicht een chaotische indruk. Wanneer de richtingen die de ganzen bij die vergissingen wilden inslaan op een kaart worden uitgezet, waren deze echter altijd gericht op het park. We kregen de indruk dat de vogels niet het stratenplan volgden, maar zich oriënteerden door middel van 'homing'. Uit trekonderzoek is bekend dat vogels een gebied waar ze langere tijd zijn geweest, bijvoorbeeld geboorteplaats, nestplaats of overwinteringsgebied, later kunnen aanpeilen vanuit verschillende richtingen, ook vanuit gebieden waar ze zelf nog nooit geweest zijn. Voor vliegende vogels is dit een goed functionerend systeem, maar voor een lopende familie ganzen in een mensenwereld brengt het problemen mee.

Het is jammer dat het eerste deel van de route van de ganzen tussen de vijver aan de Ereprijsweg en de spoorweg-

overgang, waar ze voor het eerst werden waargenomen, onbekend is. De familie bevond zich de laatste avond voor de uittocht en ook de dagen daarvoor steeds aan de noordzijde van de vijver (2 in figuur 1). De spoorwegovergang ligt niet op de rechte lijn die deze vermoedelijke startplaats met het Boeremapark verbindt, maar 100 m zuidelijk hiervan. Onduidelijk is of de ganzen tijdens het begin van hun tocht ook geprobeerd hebben de weg te vinden door rechtstreeks op het Boeremapark af te koersen. Deze route voert eerst over ca. 75 m langs tuinpaden en gazons en vervolgens over twee spoorbanen, elk met een schuin oplopend en ruig begroeid talud, aan weerskanten begeleid door sloten. Dit lijkt voor halfwas ganzenkuikens een welhaast onneembare barrière. Waarschijnlijk is dat ze het aan de oostzijde naast de spoorbaan lopende fietspad genomen hebben dat rechtstreeks naar de spoorwegovergang leidt (nummer 3 in figuur 1).

Bij ganzen ligt het nest meestal in of vlakbij terrein waar de jongen veilig kunnen opgroeien. Eventuele verplaatsing naar het opgroeigebied gebeurt in de eerste dagen na uitkomst van de eieren, waarbij afstanden tot 4 km door de Canadese Gans (Heinrich 2002) en tot wel 15 km door de Grauwe Gans kunnen worden afgelegd (med. B. Voslamber). We vroegen ons af waarom het paar aan de Ereprijsweg daar niet is gebleven totdat de jongen konden vliegen. Gras was er in overvloed en de ouders zijn mans genoeg om hun jongen te beschermen. Wij denken dat de op handen zijnde rui van de ouders de reden is. Tijdens de rui verliezen ganzen alle slagpennen tegelijk en kunnen dan vijf tot zes weken niet vliegen, en zijn dus kwetsbaar. Als regel starten de ouders de rui in het opgroeigebied van de jongen als bij deze laatste de vleugelpennen beginnen door te komen (B. Voslamber). Waarschijnlijk achtten de ouders de grote en diepe vijver van het Boeremapark met zijn brede gazons voor zichzelf een veiliger plek om te ruien dan de ondiepe en in de

zomer uitdrogende vijver aan de Ereprijsweg. Vergelijkbare verplaatsingen van ouders met opgroeiende jongen zijn ook geconstateerd bij Grauwe Gans (B. Voslamber) en Wilde Zwaan. Bij deze laatste soort legde een paartje met één klein jong in 5,5 uur lopend en zwemmend een afstand van 8 km af door landerijen, maisakkers en sloten, waarbij twee auto-wegen werden overgestoken (van Dijk 2011). Zulke verplaatsingen moeten wel goed worden getimed. Ga je te vroeg op pad met kleine onervaren kuikens, dan loop je de kans deze tijdens de tocht in urbaan gebied niet efficiënt te kunnen verdedigen bij onverwacht gevaar. Ga je te laat dan loop je de kans dat de rui begint en je niet meer kunt vliegen. In ons geval waren de jongen van het paar Grote Canadese Ganzen op de dag van vertrek 26 dagen oud, gewend aan verkeer en mensen en minder kwetsbaar voor honden en katten. De rui van de ouders begon twee weken nadat ze in het Boeremapark waren aangekomen, bij het mannetje op 6 juni en bij het vrouwtje op 8 juni.

DANKWOORD

Dank aan Alco van Klinken, Klaas van Dijk en Egbert Boekema voor het tellen en aflezen van ruiende ganzen met halsbanden in het Boeremapark en aan Ine van Kuijk en Ugo Hoekstra voor aanvullende informatie over het broedpaar aan de Ereprijsweg.

LITERATUUR

- van Dijk A.J. 2011. Verrassingen bij broedende Drentse Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* in 2010-2011. Drentse Vogels 25: 34-40.
Heinrich B. 2004. The Geese of Beaver Bog. HarperCollins, New York.

Jan B. Hulscher, Rijksweg 305, 9752 CE Haren; jan.hulscher@hetnet.nl
Guido Meeuwissen, Rozengaard 2, 9753 BL Haren; gbmeeuwissen@online.nl
Eric Ebenau, Sterremuurweg 15, 9753 AT Haren; eric@ebenau.net

..... Dangerous trip of a Canada Goose *Branta canadensis* family through an urban area

In 2012 a pair of Canada Geese bred on a tiny island in a pond in the village of Haren (Groningen, The Netherlands). The couple stayed on the lawns around the pond, where it successfully defended its six young against the dangers of dogs, cats, Blue Herons and the uneasy curiosity of people. After four weeks the family moved to a park at 1600 m distance. The birds passed a railway crossing and several roads where they forced cars to stop. After more than five hours walking and resting the family safely reached its destination. Although the parents had made the trip with chicks at least

once before, they did not take the most direct route by road as people would do, but made many detours. The birds walked onto fences in gardens and buildings, forcing them back to the streets. However, the directions in which they tried to walk always headed straight to the park. The geese probably did not follow a known path on ground, but oriented themselves by homing. This system enabling a bird to find a once known area from any direction in later life works well for flying birds well, but less so for a family of geese walking with small chicks in a crowded urban area.